

RÄTT efter fem års prövning

till ersättning för stoppad potatisodling

Prövningar, överprövningar, återförvisning, en summa vars storlek gav intryck av en större konflikt än den i verkligheten var, nervositet, men också en tydlig kommun som inte gömt sig eller försökt gå runt lagstiftningen. Nu är det över. I alla fall för Carl von Celsings del.

AV PER-OLA OLSSON

"Tjänstemännen och juristerna går ju hem klockan fem. De kan släppa det. Det är inte deras pengar, inte deras liv", säger Carl von Celsing, Rossviks säteri.

Efter fem år andas Carl von Celsing, Rossviks säteri, lite lättare. I början av december vann den dom som gav honom rätt till ersättning för inskränkningarna i och med att en del av hans marker kom inom skyddsområde för vattentäkt laga kraft. Processen har framför allt på grund av ersättningens storlek om dryga 48 miljoner rönt en del uppmärksamhet, något som Carl menar har gjort att konflikten mellan honom och Eskilstuna kommun verkat vara djupare än den egentligen var.

Han betonar att han och kommunens politiker inte alls är ovänner. De var bara inte helt överens om vissa saker, och då ligger det i sakens natur att domstolarna får pröva och bestämma. Han betonar också att kommunen varit både pragmatisk och tillmötesgående. Han medger dock att det är ett problem att tjänstemännen ofta byts ut och att politiken arbetar i fyraårscykler.

– De som var med när vi började prata och var överens är inte med nu, förklarar han.

Frivilliga avsättningar

Det hela började med att Eskilstuna energi och miljö började skissa på ett vattenskyddsområde. Med en ambition om 24 timmars rinntid blev vattenskyddsområdet 40 000 hektar och sträckte sig in i flera grannkommuner. Delvis tack vare frivilliga avsättningar från markägarna, så som skyddszoner till allt blått på den topografiska kartan, kunde skyddsområdet skalas ner ordentligt.

Primär zon ligger nu i öppet vatten, och sekundär zon 20 meter upp från vattenkanten. Även samhällen och en bro är skyddsområden eftersom kommunen var mer rädd för stora punktutsläpp, till exempel en tankbil som kör av vägen eller en cistern för villaolja som springer läck, än för ogräsbehandlingsmedel ute på fälten.

De upprepade behandlingarna i Carls potatisodling stack dock i ögonen på kommunen, och de fann därför för gott att förbjuda potatis-, jordgubbs- och annan växtskyddsintensiv odling inom hela skyddsområdet. Detta kom att drabba växtodlingen på Rossvik.

– De visste redan från början att jag skulle begära ersättning, berättar Carl.

Kommunen började kärva

Carl uppfattade inte att kommunen motsatte sig hans tankar men när det började bli skarpt läge meddelade de att de helst ville ha en rättsprövning av det hela. Kommunen menade att den inte var skyldig att betala någon ersättning alls för det intrång de nya vattenskyddsföreskrifterna förorsakade för Carls lantbruk, eftersom Carl, enligt kommunen, var skyldig att tåla detta intrång gratis med hänvisning till försiktighetsprincipen i miljöbalken.

Carl tog kontakt med advokaten Fredrik Bonde på Landahl advokatbyrå. Eftersom det är som Carl hade på sig att begära ersättning snart passerat fick Fredrik skriva en stämning på stående fot.

– Han kom i princip in med en vikt papperslapp och så fick jag skriva en stämning mot kommunen. Det tog lite emot att skriva 56 miljoner på stämningen, berättar Fredrik.

Beroende på olika värderings-

"Här har vi en lantbrukare som inte gjort något fel, som blir av med en väsentlig del av sin inkomst och som under fem år inte får rättelse", säger Carls ombud advokat Fredrik Bonde, Landahls Advokatbyrå.

metoder varierade dock summorna som diskuterades, varför Carl och kommunen till slut enades om 48 miljoner. Carl vann första prövningen. Kommunen överklagade. Det visar sig då att en av lekmanndomarnas förordnande gått ut och målet återförvisades för ny prövning. Även denna gick till Carls fördel. Kommunen överklagade, och Carl vann överprövningen.

Psykiskt påfrestande

Efter ytterligare en runda genom de rättstvårdande instanserna har nu kommunen slutat överklaga och Carl har som sagt fått rätt. Han berättar att det varit slitigt. Han har försökt att inte tänka på processen, inte tänka på framtiden och att inte låta det komma åt honom.

– Jag tror ändå att jag klarat det här bra rent psykiskt, men visst, ibland har det varit väldigt tufft. Framförallt återförvisningen, berättar Carl.

Han lyfter fram just tidsutdräkten som extra jobbig. Kommunens ombud har haft som rutin att alltid begära förlängd yttrandetid, något som kostat på ytterligare.

– Tjänstemännen och juristerna går

ju hem klockan fem. De kan släppa det. Det är inte deras pengar, inte deras liv. Men för mig som enskild är det här en jättegrej. Jag lever i det och mår dåligt varje gång det drar ut på tiden, förklarar han.

En brottsling får snabbare prövning

Fredrik flikar in att det inte bara handlar om det rent känslomässiga. Även den enskildes ekonomi blir ansträngd.

– Här har vi en lantbrukare som inte gjort något fel, som blir av med en väsentlig del av sin inkomst och som under fem år inte får rättelse. Jämför med någon som provas för straffansvar, då ska det ske skyndsamt. Just att få till en mer skyndsamt prövning hade kanske varit en fråga för LRF att driva, säger han.

Fredrik får frågan om han upplever att kommunens jurist försökt trötta ut Carl och på det viset vinna processen. Fredrik debiterar ju Carl för sitt jobb, i det här fallet drygt 460 000, och varje dokument som ska läsas och besvaras kostar Carl pengar. Det går ju att genom ändlösa skrivelser trötta ut den enskilde rent ekonomiskt och vinna

processen tack vare att den enskilde inte längre har råd med biträde. Det är trots allt skillnad på att ha rätt och få rätt.

– I och med att Carl hade försett sig med eget juridiskt biträde var risken för uttröttningsförsök från kommunens sida liten. Som Carls biträde låg det på mig att se till att målet inte fördröjades i onödan, svarar han.

Dyrt att slåss för sin rätt

Han tillstår dock att det allmänna har allt att vinna på att det tar tid. En uppfattning som Carl delar.

– Vissa intrång kommer aldrig bli prövade på grund av att det är för mycket i potten, menar Carl.

Han tror inte att intrång värda mindre än runt en miljon kommer prövas, eftersom det är för dyrt med advokater, och ännu värre med risken att även behöva stå för motpartens kostnader. Helst hade hans sett att det allmänna vid alla intrång var tvunget att betala den enskildes biträde, inte bara vid expropriation.

Det ska påpekas att kommunen i just detta fall också förlorade på att det tog tid. Enligt en tidigare dom skulle ränta på beloppet räknas från den 31 mars 2014. Med två procents tillägg på en referensränta om minus 0,5 procent landar det enligt våra beräkningar på nästan 3,5 miljoner i ränta.

Konsulter ett stort problem

Carl pekar på några till som tjänar på att det tar tid, nämligen de konsulter kommunerna anlitar vid upprättande av vattenskyddsområden.

– De är en stor del av problemet. Både när det gäller inskränkningar och att slå in kilar mellan lantbrukare och kommun helt i onödan. De skickar ut ett första utkast där de kravställer en massa punkter som bara är rekommendationer och vet att det kommer processas i flera år, därmed kan de fakturera hur mycket som helst för det, poängterar Carl.

M. Magnusson
Potatis AB

Logiskt Odlade Produkter

**Vi söker odlare till Noteringsavtal
Fastpris avtal 2019/2020**

Vid intresse kontakta oss gärna.

Magnus 0705-12 81 01 | magnus@mmagnusson.se

Patrik 0705-12 81 70 | patrik@mmagnusson.se

”Jag tror ändå att jag klarat det här bra rent psykiskt, men visst, ibland har det varit väldigt tufft. Framförallt återförvisningen”, säger Carl von Celsing.

I tidningen Lantbrukets Affärer har vi lyft fram ett exempel med en konsultfirma som genom att rita in fel område på kartan dels misslyckades att skydda vattnet, dels skapade helt onödiga inskränkningar för lantbrukare.

Generellt förbud eller dispens

Även om det som sagt varit jobbigt uppskattar Carl ändå att det blev en prövning och att politikerna var så tydliga med vad de ville.

– De försökte inte gömma sig bakom Naturvårdsverkets föreskrifter eller gå runt lagen. Det kräver faktiskt lite kurage att gå emot tjänstemän och konsulter, säger Carl.

”Skyddet av vattnet är i ett flergenerationersperspektiv. Då ska ersättningen också vara det”

Kommunen beslutade nämligen att med stöd av miljöbalken förbjuda växtskyddsintensiv odling inom hela skyddsområdet. I miljöbalken finns regler om ersättning. Det finns exempel på kommuner som med stöd av Naturvårdsverkets föreskrifter förbjudit yrkesmässig användning av växtskyddsmedel och istället öppnat upp för lantbrukarna att söka dispens. Med

det upplägget skulle de vid ett avslag av dispensansökan inte behöva betala ut någon ersättning.

För lantbrukaren är det ingen skillnad mellan ett generellt förbud och att inte få dispens, men kommunen kan dels debitera för att hantera dispensansökan, dels kan de trots att de är part i målet genom att själv välja lagrum i princip säkerställa att de slipper betala ersättning.

Nationellt förbud mot potatis

Fredrik påpekar dock att det gått att skönja en viss positionsförflyttning hos överprövande instanser. Till exempel gick rätten vid ett bombmurdsmål som drabbat Carls granne tillbaka till regeringsformen och beslutade om ersättning trots att aktuellt lagrum saknade ersättningsregler.

Även om Carl uppskattar kommunens tydlighet ska det påpekas att de under processen kommit med en del rent objektivt sett märkliga påståenden. Exempelvis har de hänvisat till ett nationellt förbud mot att odla potatis. Dessutom har de hävdat att miljöbalkens hänsynsregler skulle gälla tillsammans med Naturvårdsverkets tillståndsplikt redan innan vattenskyddsområdet beslutades. Eftersom dessa hänsynsregler redan förbjöd växtskyddsmedel skulle ersättning inte utges då miljöbalken inte lämnar utrymme för ersättning då redan förbjudna åtgärder förbjuds.

Hävdad ersättningsfrihet

Att detta inte stämmer är tämligen uppenbart eftersom det skulle innebära att all kemisk bekämpning oavsett vattenskyddsområde eller inte skulle vara förbjuden med stöd av regelverket för vattenskyddsområden. Alla lantbrukare skulle alltså behöva söka dispens för att använda växtskyddsmedel även utanför vattenskyddsområde.

Kommunen har vidare hävdat att 48 miljoner är mer än de klarar av. Utan ersättningsfrihet skulle de inte kunna ta tillvara det allmännas intressen, och skyddet av det allmännas intressen får inte bli en fråga om ekonomi. De har samtidigt hävdat att en enskild person är tillräckligt stadd i kassa för att ta en smäll om 48 miljoner utan ersättning.

Påtryckningar utifrån

Både Carl och Fredrik tror att Sveriges kommuner och landsting under processens gång blandade sig i och satte tryck på kommunen, och att en del av de märkliga argumenten härrör därifrån.

– Det var fel typ av ärende att föra till domstol för att skapa ett prejudikat, förklarar Fredrik.

Nu har dock processen nått vägs ände, kommunen förlorade och det är ett rimligt antagande att domen blir vägledande.

– Jag är oerhört glad att Mark- och miljööverdomstolen hänvisar till i regeringsformen angivna rätten till ersättning. Det visar att grundlagsskyddet i Sverige för äganderätten upprätthålls i rättstillämpningen, säger Fredrik.

Inskränkning i markanvändningen

Carl råder kollegor som drabbas av intrång att sätta sig in i vad pågående markanvändning verkligen innefattar.

– I princip är det allt du kan göra utan att söka tillstånd, inte bara det du gör idag. Hade vi vetat om det när vi började hade nog fler av mina grannar med mulljord sökt ersättning för att de blivit förbjudna att odla potatis, trots att de inte odlade potatis när förbudet kom till. De eller deras barn kanske hade velat börja med potatis. Skyddet av vattnet är i ett flergenerationersperspektiv. Då ska ersättningen också vara det, avslutar han. ■

”Det tog lite emot att skriva 56 miljoner på stämningen”, berättar Fredrik Bonde.